

CONFRARIES I GREMIS DE LA CIUTAT DE VALLS, I

per M. Ester Fabra i Salvat

Introducció al món de la confraria

L'edat mitjana assenyala els inicis de les confraries, el fi de les quals era assegurar, als seus afiliats, el benefici de l'oració, de la sepultura, l'auxili de l'església i l'ajuda entre els associats.

L'historiador Fidel de Moragas confereix, en un primer moment, una finalitat purament religiosa a les confraries, les quals integraven persones de tots els estaments socials i diu que no va ésser fins més tard que les caracteritzà un ofici determinat i que, d'aquesta manera, adquiriren tasques gremials, allunyades del fet purament piados. Malgrat tot, elegien com a guia i guarda un Sant Patró i en celebraven la festa amb tota mena d'ostentació possible.

A Valls, entre les confraries més antigues, cal esmentar la de Maria Santíssima d'Agost, que ja estava instituïda l'any 1337; la de la Mare de Déu del Carme, instituïda l'any 1340; la del Santíssim Sagrament, de la qual ja trobem notícies l'any 1359, i la de St. Joan Baptista, de l'any 1369. ⁽¹⁾

Al s. XV es fundà la de St. Jaume, formada pels peraires de la llana (1482) i la de Sant Aloi i Sant Antoni de Pàdua, formada pels ferrers (1498).

Al s. XVI, la de Sant Sebastià, integrada pels teixidors de la llana, (1503); la de la Puríssima Sang de Jesucrist i la de Sta. Anna (1556) aquesta última integrada pels mestres de cases; la de Sant Josep, pels fusters, i la de la Puríssima Concepció, pels caputxers i calceters (1503); la de Sant Pere i St. Isidre, pels pagesos, (1523); la de la Mare de Déu del Roser, de devoció, que ja s'havia fundat l'any 1566; la del St. Crucifix (1556); la del Sacratíssim Nom de Jesús, pels mercaders, (1578); la de l'Ascensió del Senyor, pels teixidors de lli, (1578), i la de la Santíssima Trinitat, pels flassaders, (1593).

Al s. XVII, es fundaren la de St. Jacint i Ntra. Sra. de Betlem, formada pels santes, (1638); la de St. Francesc Xavier, formada pels preveres o de la Rda. Comunitat

de l'església parroquial, (1676), i, durant el s. XVIII, es fundà la de les Ànimes del Purgatori, l'any 1718.

L'àrbitre per als problemes que sorgien entre confraries o entre la confraria i els seus associats, que en confirmava les ordinacions i que fins i tot les podia modificar, era la Universitat de Valls i, concretament, el Consell General.

Fou l'any 1566 que el cardenal, arquebisbe de Tarragona, Jeroni d'Auria concedí aquest privilegi i, així mateix, instituí el càrrec dels administradors de la confraria, càrrec d'un any de durada. Li havien de donar compte de l'administració general de la confraria durant el seu mandat, en el termini d'un mes, un cop acabada la seva tasca. Així doncs, les confraries primer, i més tard els gremis es troben sota la subordinació i emparança de la Universitat de Valls.

Els jurats, en nom del Consell General de la Universitat, formaven el tribunal d'apel·lació per als veredictes donats pel batlle. Però el Consell no posseïa tan sols una funció sentenciadora sinó que, a més, assistia a reunions de les confraries i així trobem que donava 10 lliures a cadascuna de les confraries que havien de confeccionar una senyera nova o que passaven uns moments difícils; les ajudava a pagar la lluminària i els dispendis que desembossaven durant la festa del Sant Patró i també a pagar la lluminària de les processons que manava fer la vila i, en el seu nom, el Consell General. (Apèndix I)

A més de la senyera respectiva, en la llista de símbols distintius, cada confraria posseïa un drap brodat, en el qual es representaven les eines de cada ofici. Aquest drap s'anomenava *cobri cos* i servia per a estendre'l damunt el fèretre d'un confrare difunt. Fidel de Moragas documenta el testament de Coloma Roca, del 20 de gener de 1594, en el qual demanava que, al seu enterrament, es col·loqués sobre el seu cos el *Cobri cos* de la confraria del Santíssim nom de Jesús i que es lluiréssin, en concepte de despeses, a la dita confraria 5 rals. (Apèndix II)

L'espai corresponent a les capelles laterals de l'església de Sant Joan Baptista, on se situaven les diferents confraries pràcticament fins arribada la guerra civil, s'organitzava de la següent manera:

Començant des de l'entrada de l'església trobem a mà dreta:

CAPELLA DE St. ALEIX. Lluís Bonifàs i Massó esculpí l'altar gratuïtament, l'any 1769, amb imatges de Nostra Senyora dels Desemparats; Sta. Sabina; St. Ferran i Sta. Teresa i relleus amb detalls de la vida de Sant Aleix. Es daurà a despeses de D. Josep Ixart i Jover, de la vila.

CAPELLA DE LES ÀNIMES DEL PURGATORI. Serví de pas cap a la capella dels Dolors fins que l'any 1847 es va obrir l'actual. Aleshores es traslladà el retaule de les Ànimes, que féu Mn. Jaume Pons l'any 1718, el qual en pintà els quadres, mentre que Magí Guimerà s'encarregà de l'apartat arquitectònic pel preu de 200 lliures barcelonenses i Francesc Morales i Anglès, daurador de la vila, el daurà l'any 1736.

Hi havia, a més a més, la imatge de Jesús Jacent, en marbre, que temps enrera era portat en processó. Bonifàs, l'any 1779, li féu un sepulcre, i també era venerada una Verge del Pilar.

CAPELLA DE LA PURÍSSIMA CONCEPCIÓ. Constava de les imatges dels Sants Cosme i Damià, Sant Salvador, Sant Francesc d'Assís, Sant Ramon Nonat i Sant Sebastià, de la confraria dels cerers, i hi havia també un plafó de fusta policroma amb relleus representant la circumcisió de Jesucrist (avui conservat a la sagristia).

L'any 1598 també s'hi instal·laren els calceters.

CAPELLA DE St. MARC. Lluís Bonifàs i Sastre i Jacint Vila feren el retaule plateresc l'any 1719 per 882 lliures i el daurà Pau Morales i Prat, per 84 lliures, amb les imatges dels patrons de la confraria de sabaters Sant Crispí i Crispinià.

CAPELLA DE SANT PERE I SANT ISIDRE. Magí Guimerà, Francesc Grau i Pere Arnau obraren el retaule. L'any 1700, Magí Torrabruna, daurador de Cardona i veí de Valls, daurà el retaule. Els quadres que també adornaven la capella es pintaren l'any 1725.

CAPELLA DE St. FRANCESC XAVIER. El retaule, datat l'any 1693, fou daurat per Pau Vinyals, daurador natural de Barcelona i veí de Valls, l'any 1697 per 700 lliures.

CAPELLA DE LA MARE DE DÉU DE LA CANDELA. El retaule, l'obrà amb alabastre i en estil neoclàssic el pare del general vallenc D. Avel·lí Comerma a despeses de D. Josep de Moragas i Leonart, l'any 1873. Així mateix són de destacar els quadres del pintor vallenc Francesc Galofre Oller.

La confraria dels sastres hi tenia la imatge de la seva patrona, Sta. Llúcia.

CAPELLA DE St. JOSEP. Marià Montanya, escultor, natural de Barcelona i veí de Valls, obrà el retaule, l'any 1732, pel preu de 450 lliures. Es daurà a despeses del Rvd. Josep Carulla, pvre. Comptava amb les imatges de Sant Joaquim i Sta. Anna, Sant Josep Oriol i retaulons amb relleus referents a la vida de la verge.

Els fusters i mestres de cases veneraven, respectivament, Sant Josep i Sta. Anna.

Situats, altra vegada a l'entrada de l'església, trobem a mà esquerra:

CAPELLA DE St. ESTEVE. El retaule, l'obraren Francesc Sans i Pere Vinyals, escultors de Reus, l'any 1700. El mateix any, Fra Jaume Ribot, monjo de Scala Dei, tallà la imatge del sant i dauraren el retaule Joan Pau Ferrer i el seu fill, Jaume, dauradors de Reus, l'any 1717.

Així mateix, hi havia també la figura d'una verge jacent de l'Assumpció i uns relleus relacionats amb el martiri de Sant Esteve i amb l'Assumpció.

CAPELLA DE St. MIQUEL ARCÀNGEL. Es veneraven també les imatges de Sant Magí, Sta. Marina i un Ecce Homo. Pertanyia a la confraria dels peraires i perxers.

CAPELLA DE St. PAU. Lluís Bonifàs havia bastit l'altar, l'any 1695, amb imatges de Sta. Rosa, Sant Jaume i Sant Nicolau. Pertanyia a la confraria dels corders i espanyers.

CAPELLA DE St. ELOI i St. ANTONI DE PÀDUA. El retaule, d'estil barroc, fou obra d'Isidre Espinàl, natural de Sarreal i veí de la vila, l'any 1696 pel preu de 650 lliures i els laterals de la capella també són del mateix Espinàl, que els féu l'any 1711.

S'hi trobava instal·lada la confraria dels ferrers i argenters.

CAPELLA DE St. BLAI. En primer terme de la capella, s'hi trobava Sant Nicolau de Bari, i relleus i quadres de la vida del sant.

La protectora, Eulàlia d'Eril, vídua en segones noces del general Marcos de Gerner i en terceres del Marquès de Vilamont, pagà el retaule. S'hi trobava instal·lada la confraria dels teixidors.

CAPELLA DE Sta. ÚRSULA. Aquesta fou feta amb les deixes dels testamentaris de D. Joan de Rubinat i no sabem qui féu el retaule, que era barroc.

Els bancs escons de la capella, els realitzà Lluís Bonifàs l'any 1735 i els jaspia Francesc Morales i Anglès, l'any 1737. Els quadres que adornaven la capella, els pintà Mn. Jaume Pons, pvre.

Ja a les ordinacions de cada confraria, s'hi assenyalava el nombre de mesos i anys que havien de transcórrer tant per a ésser aprenent com fadrí; el temps depenia de la dificultat en ensenyar i aprendre l'ofici. Passat el temps fixat s'arribava a fadrí i, mitjançant un examen, a mestre.

Al moment d'agafar un aprenent, el mestre feia un contracte públic amb el pare o tutor d'aquest.

El mestre es comprometia a:

a) Ensenyar l'ofici.

b) A mantenir i, fins i tot a vegades, a vestir i calçar l'aprenent.

c) També es podia donar el cas que, en acabar l'aprenentatge, pagués a l'aprenent una certa quantitat de diners en concepte de gratificació pels seus serveis.

L'aprenent es comprometia a:

a) Aprofitar les ensenyances.

b) Refer-li, dia per dia, tots els que estigués fora amb permís del mestre i dos dies, per dia de malaltia.

c) En cas de trencament del contracte, el pare o tutor pagaria al mestre un tant diari que, generalment, es fixava en les despeses que la manutenció de l'aprenent havien ocasionat.

d) En alguns contractes, l'aprenent es comprometia a pagar una quantitat, en gra o en diners, al mestre.

Acabat l'aprenentatge, l'aprenent entrava, mitjançant el pagament d'una quantitat, a la confraria del seu ofici i començava el fadrinatge. Acabat aquest, si volia passar a mestre, demanava a la confraria que li assenyalessin dia per fer l'examen que oscil·lava generalment entre quinze i tres mesos, segons l'ofici, o es deixava en algun cop, que l'aspirant mateix triés el dia. El permís era concedit amb la condició de pagar, a la confraria, la quantitat assenyalada per a l'examen, una atxa de cera blanca de 5 lliures i la soldada taxada per cada un dels individus que, per obligació, assistien a l'examen. (Apèndix III)

En una petició d'examen de mestre sabater de l'any 1740, trobada per Fidel de Moragas, als contractes d'aprenentatge de l'Arxiu Notarial, trobem que els procuradors de la confraria li concediren el termini de quinze dies per a examinar-se i li fixaren la feina de l'examen en un parell de plantofes amb suro, un parell de sabates d'home, clau passades, i un parell de botins de Còrdova amb genollera.

El nombre de mestres no era limitat en cap confraria i cada una tenia els seus reglaments particulars.

Així mateix, posseïen un sepulcre o fossar propi dins o davant de la capella on estaven instituídes, on s'enterraven els confreres, les seves famílies i els confreres per devoció, per aquest dret d'enterrament també es pagava un tant. (Apèndix IV)

Sabem que al s. XVII moltes confraries tenien conduït un metge que visitava tots els confreres malalts i les seves famílies, inclús en el cas de la confraria dels pagesos abraçava no sols els confreres veïns de la vila, sinó també els que vivien a Picamoixons, Fontscaldes, Mas de Mulets, Mas d'en Borrás, Font del Rafol i els horts i molins propers.

Cada confraria elegia dues menes de representants:

a) Uns que formaven part del Consell Municipal.

b) D'altres que eren els encarregats de recórrer els tallers per a vigilar la qualitat de les matèries emprades i la de la feina que es feia, procurant que cada taller només fes la que era de la seva incumbència.

Finalment, hem de consignar la missió que rebien les confraries d'ésser la força militar de la universitat i així podem dir que les hosts no eren altra cosa que les milícies gremials. Valls, com altres viles, tenia la seva host, la missió de la qual era defensar la terra i anar a rebre l'arquebisbe a Tarragona, quan aquest venia a prendre possessió de la vila, de la qual era senyor.

Confraria de la Mare de Déu del Carme

Les confraries més antigues que hem pogut documentar són la de Maria Santíssima d'Agost (1337) i, seguidament, la de la Mare de Déu del Carme (1340).

Malauradament, res no puc dir sobre la primera, tret de la dada donada, en què ja la trobem instituïda.

L'aparició de la verge a S. Simó Stok, el 16 de juliol de 1251, va promoure el fervor marià, personificat en la verge del Carme i començaren, arreu, les fundacions de confraries establertes sota la seva advocació.

A Valls, fou instituïda, a l'església de Ntra. Sra. del Carme, l'any 1340, amb el permís del Capítol Provincial d'Osca.

Els seus confreres eren partícips dels privilegis dels Frares Carmelites, en misses, oracions, etc. Aquests privilegis són recollits l'any 1616 pel pare Joan de Cartagena, de l'ordre de Sant Francesc, al volum IV de les seves homilies, i en diu això: (2) «Es, por cierto, ésta una gracia muy singular, de la qual ninguna otra religión participa; porque, aunque esté concedida indulgencia plenaria a los que visten el hábito de nuestro seráfico Padre S. Francisco, de esta indulgencia participan los carmelitas por concesión del Papa Clemente VII; más el privilegio de la Bula Sabatina es propio y peculiar de la orden carmelitana y no comun de las demás órdenes religiosas.» (3)

Així mateix, el Papa Clement VII va concedir indulgència plenària, a l'hora de la mort, als franciscans; als terciaris i també als confreres de l'Escapulari del Carme.

En una determinació del Consell Especial de 19 de Maig de 1582, referent al lloc que havia d'ocupar el tabernacle de la confraria a les processons, s'acordà de col·locar-lo darrera dels tabernacles de les confraries del Nom de Jesús i Ntra. Sra. del Roser i, finalment, direm que el 2 de febrer de 1626 els procuradors de la confraria firmaren una capitulació amb Jeroni Gemal, mestre de cases, per a fer el fossar de la confraria, el qual es trobava davant de l'altar de les Perdonances de l'església del Carme, pel preu de 36 lliures barceloneses.

Confraria de la Mare de Déu de la Candela

La devoció a la Mare de Déu de la Candela es remunta, històricament, al s. XIV, quan una de les moltes epidèmies de glàndola, pròpies d'aquell temps, va afectar les nostres contrades.

La plaga de l'any 1348 fou especialment virulenta i deixà, al seu pas, poblacions desertes o fortament minvades. Era tanta la malignitat de la malaltia que el Papa Clement VI es va veure obligat a concedir indulgència plenària a tots aquells que es dediquessin a assistir als malalts i absolució als que morien atacats per la pesta.

A Valls, van morir les dues terceres parts dels habitants, i d'aquests moments anguniosos sorgeix la devoció a la Verge de la Presentació, després dita de la Candela, segons ens diu la tradició. (4) I, com a resultat, es fundà la respectiva confraria, pels voltants del 1352.

Anys abans, però, ja s'havia format la institució «del Ciri i Candela que crema davant de la imatge de Ntra. Senyora» segons opinió de Fidel de Moragas. (5) Aquest autor fa esment d'una data (1283) trobada per ell al «Liber legatorum pauperibus» en què Guillem Tallada, en el seu testament de 8 idus gener de 1283 fa un llegat de 12 diners pel «Cereis Beata Maria». Sigui vàlida aquesta data o no, el cert és que no serà fins el 1395 quan trobarem per primer cop, al llibre del Consell General, el nomenament, al Consell Especial, de dos obrers pel «ciri e Candela de la sgleya major».

Les captacions de la Candela, les feien per la vila, unes dones vídues, els diu-

menges i dies de festa, i pel seu treball, rebien unes candeles de cara blanca anomenades *gaussalla*.

Una altra plaga, la llagosta, va sobrevenir el mes de juny de 1687 i, de bell nou, Valls recorregué a la Verge de la Candela, i al cap d'un any, concretament el maig de 1688, li dedicà unes extraordinàries festes.

El 25 de febrer de 1722, el Rnd. Joan Janius, pvre; Joan Francesc Gassol, Dr. en Medicina, i el notari Andreu Ferrer, marmessors de Magí Roig, candeler de cera, tots de la vila, firmaren una transacció amb Lluís Bonifàs a fi de bastir un retaule d'escultura i talla a la capella de la Mare de Déu de la Candela. Un dels capítols ens diu: «ha de fer la historia de Maria Sma... ha de fer un ochabat en la mesa, qual mesa ha de fer i fabricar i no menos lo retaulo de la mort de Maria Sma. i sota la dita mesa se ha de col·locar la Ymatge de Maria Sma. que vuy es en la dita capella, de forma que se pugua adorar los peus de dita Sta. Ymatge, per lo costat de dita mesa».

Aquest retaule, però, no es va obrar, ja que el 22 d'abril de 1733 Francesc Cases, fuster, clavari de la confraria dels fusters, i en nom d'aquesta, féu reconeixement que Lluís Bonifàs li havia pagat «trenta lliures barceloneses les quals son a compliment de aquelles cent noranta tres lliures onze sous vuit diners que lo dit Bonifaci avia rebudes y cobrades de mans dels marmessors del ànima y executors testamentaris y última voluntat de Magí Roig, quondam, candeler de cera de dita vila y de Francisco Armengol de la mateixa vila pagant per compte de dits marmessors las cent noranta tres lliures onze sous y vuit diners eran en part y paga y a bon compte del preu del Retaula que lo dit Bonifaci avia de fer y fabricar de Orde y consentiment de dits marmessors en la capella dita de Ntra. Sra. de la Candela de dita Parral. Yglesia, la fàbrica de dit Retaula fehadora per dit Bonifaci per certas causas y rahons no ha tingut son degut efecte per lo qual es estat precisat y compellit lo dit Lluís Bonifaci en aver de restituir y tornar las ditas cent noranta tres lliures onze sous y vuyt diners de orde y manament del molt Illre. y R. senyor Official y V. Gl. de Illre. y Rnt. senyor Arquebisbe de Tarragona».

A Lluís Bonifàs, se li abonaren 82 lliures 14 sous per la feina que tenia començada, més 19 lliures 12 sous per la traça que féu de l'esmentat retaule.

Fou l'any 1791 quan s'instituí la processó de la Mare de Déu de la Candela amb l'anomenat «vot del poble». Fou exactament el 28 de gener de 1791 quan el Dr. Pau Baldrich i Martí establí i fundà, perpètuament, una Procesó solemene i general, amb toc de campanes, la qual se celebraria, cada deu anys, el dia de la Purificació de Ntra. Sra. de la Candela. (Apèndix V)

Aquesta sortia de l'església parroquial de St. Joan Baptista a les quatre de la tarda, es cantava el Te Deum, alternant un vers la Rnda. comunitat de preveres i l'altre la capella de música. Hi assistien totes les comunitats dels convents de Valls, l'Ajuntament i les confraries acompanyades de les seves respectives senyeres.

La processó era presidida per la imatge de la Candela, sota tabernacle i pal·li, i feia el mateix trajecte que la del Corpus.

Per a les despeses de la processó, s'hi van destinar 325 lliures, 29 sous i 4 diners barcelonesos.

Aquesta fundació, feta amb permís del Sr. Arquebisbe de Tarragona, fou acceptada pel rector Jaume Cessat (en nom de la Comunitat de preveres de l'església parroquial) i pel batlle junt amb l'Ajuntament i l'autoritza el notari Ignasi Cases i Ferrer.

Aquell any (1791), la festa fou costejada per Pau Baldrich i Martí i li costà 17

lliures 19 sous i 6 diners, però es feu constar que les despeses dels anys següents anirien a càrrec de la comunitat de preveres.

Confraria de Sant Joan Baptista

La primera notícia que en posseïm correspon al testament d'Asancia, muller d'Arsendis (1369) amb el qual fa un llegat a la dita confraria, que estava fundada a l'església parroquial.

També al testament fet per la muller de Berenguer Carbonell (1370) trobem que fa una deixa de 5 sous a la confraria.

L'any 1390, el preveres Berenguer de Segarra i Francesc de Vacarices fan, respectivament, una donació de 9 lliures barceloneses i 50 sous, censals, ⁽⁶⁾ rendals i anyals a fi que cada dia de treball es digués una missa «a l'hora de l'alba o després de tocada l'esquella de l'alba». ⁽⁷⁾

El terme de l'exercici del càrrec de procurador no fou fixat fins l'any 1431, en què el Consell General manà fixar-ho en un any, acabat el qual havien de donar comptes al Consell.

Confraria del Santíssim Sagrament

Després d'aquesta sèrie de confraries, totes de devoció, cal parlar de la confraria del Sm. Sagrament, que ja correspon al model confraria-gremi; en aquest cas acollia els oficis de blanquer i assaonador, oficis de llarga tradició a la vila.

Malgrat que no en sabem la data de fundació, la indústria de la blanqueria ⁽⁸⁾ igual que la dels teixidors de la llana era força coneguda a Valls.

L'any 1339 ja hi havia assaonadors. ⁽⁹⁾ En un Manual de l'Arxiu Parroquial, Fidel de Moragas ja hi va trobar, referent a aquesta data, el contracte de fadrinatge d'un assaonador de cuir, anomenat Geraldo Majadell, amb el fadrí Joan des Feu, veï de Tarragona. ⁽¹⁰⁾ Aquest contracte s'establia pel termini d'un any i es disposava que el mestre havia de vestir i calçar el fadrí, a més de donar-li unes caligues ⁽¹¹⁾ i 25 sous de remuneració.

Malgrat que, com ja hem dit abans, no es pot fixar la data de fundació de la confraria, un document del 23 de gener de 1395 parla de la reunió dels confreres en Capítol, els quals manen als síndics i als procuradors, En Guillem Anguera i En Jaume Lloreda, que en nom d'ella mantinguessin, a perpetuïtat, els pal·lis que companyaven Jesús Sagramentat quan aquest anava a visitar els malalts.

El lloc que ocupava la bandera de la confraria a les processons, en virtut d'un manament fet pel Consell General, el 10 de novembre de 1566, era el cinquè, darreta de la dels teixidors i davant de la dels Peraires.

El 30 de desembre de 1578, els procuradors de la confraria contractaren Pere Coloma, argenter de Tarragona per a fer una creu processional, la qual presentaria, a l'envers, la imatge de Crist rodejat dels quatre evangelistes i al revers, la imatge de Maria Santíssima, rodejada de quatre serafins, tot en relleu. El preu total de la creu fou de 148 lliures barceloneses.

Anys després, el 2 de desembre de 1597, la confraria contractà Gabriel Macià, mestre brodador de Cervera, a fi de brodar un pal·li i un gremial, ⁽¹²⁾ de vellut vermell; en el primer havia de brodar una custòdia al mig i cinc carxofes a cada cap, i al gremial quatre carxofes, dues a cada cap, i al mig un calze. Tant en l'un com a l'altre, havia de brodar les armes de l'ofici de la blanqueria que eren un coltell i una espina. Per a aquest treball, li pagaren 50 lliures barceloneses. (Apèndix VI)

A la llista de lluminària que havien de portar a la processó (feta pel Consell Ge-

neral el 21 de febrer de 1693) l'hi constaven 4 ciris, ⁽¹³⁾ l'any 1702 i el 1706 ja augmenta fins a 15 ciris (aquests dos últims anys es coneixia amb el nom de Confraria de la Minerva, nom amb el qual serà coneguda popularment) ⁽¹⁴⁾

Celebrava cada any, el diumenge de l'octava de Corpus, una solemne processó al matí. El portador del guió de la confraria era beneficiat cada any amb una gallina blanca però amb la condició de portar el dit guió amb sobrepellís i capa pluvial.

Unes certificacions d'examen dels anys 1737 i 1752 ens assabenten dels diversos oficis que componien la confraria i que són: blanquers, assaonadors, guanters, aluders i tiraters.

Sobre els models d'exàmens que realitzava, vegem-ne uns exemples:

Any 1711: L'examinat presenta dues peces de sola assaonada en blanc-dues vaques negres-dos plecs de cordovà blanc-tres dotzenes de tiretes capsades a dos caps i uns guants adobats d'aluda blanca.

Any 1750: L'examinat presenta dues peces de sola assonada-dues vaques negres-una dotzena de cordovà de llustre raspap- quatre dotzenes de cordovà blanc i dues dotzenes de camusses adobades.

Any 1797: L'examinat presenta un parell de guants-dues dotzenes de ludes-quatre de camusses adobades de l'oli i dues dotzenes de tiretes.

Els examinats presentaven un certificat d'haver complert els anys d'aprenentatge i, després d'haver aprovat, entraven a gaudir dels drets de mestre i ingressaven a la confraria, però amb la condició de prometre observar els usos i ordinacions d'aquesta, pagar els drets d'examen i donar tot el pèl i carnassa ⁽¹⁵⁾ que calgués.

Cal dir que els procuradors de la confraria eren els administradors de l'Almoina i Pia Causa per a les «poncelles a maridas», fundada pel blanquer Antoni Pau Oliva.

Confraria de Sta. Úrsula

La confraria de Santa Úrsula o de les 11.000 verges ja tenia instal·lat el seu altar a l'església parroquial, l'any 1474.

Hom va voler aconseguir una relíquia de la santa i així fou com va arribar, des de Brujas, un tros de la seva boca, concretament la mandíbula.

La tradició suposava que la reina de Xipre i de Jerusalem, Elionor d'Aragó, cossina del rei Pere el Cerimoniós i que va viure uns anys a Valls, fou la donant del reliquiari de la santa, però aquesta procedència és molt discutida i sense cap document acreditatiu.

La teoria més encertada diu que fou el bisbe Jaume Sitjó, nat a Valls al s.XIV i conseller del rei Pere el Cerimoniós, qui donà la joia. Teoria que el Dr. Cessat confirmà per mitjà d'una nota trobada al llibre de Baptismes de l'any 1566 i que ratificava aquesta donació.

Una nota més que referma la teoria és que les armes del bisbe Sitjó són gravades al fris del reliquiari.

La primera notícia que posseïm de la relíquia és de l'any 1353, procedent d'un Manual de l'Arxiu Parroquial. S'hi diu que Mateu Veia, capellà major, demana als jurats i prohoms que obtinguin de Bertran Lleida la clau de l'armari en què es guarda la relíquia, ja que la volien exposar als fidels perquè la veneressin.

Fins l'any 1528 aquesta situació no canvià. Aleshores passà a mans de l'església on es guarda a l'armari d'argent de la sagristia.

Les claus del reliquiari, les guardaven el rector un representant de l'Ajuntament i un obrer de la Candela. Cadascú tenia una clau.

Representa un cap que figura ser el de la santa, obrat amb plata daurada i ver-

mella, d'estil gòtic. Porta una corona també de plata amb incrustacions de 27 pedres de diferents mides i colors i 7 més de forma ovalada. Darrera, a l'altura de la nuca, s'hi obre una porteta on hi havia tancada la resta venerada.

La processó de Sta. Úrsula era molt solemne, i se celebrà fins a començaments d'aquest segle. Concretament es deixà de fer cap a l'any 1930-31.

Abans dels oficis del matí, es traslladava el reliquiari, des de la capella de la santa a l'altar major de l'església Arxiprestal de Sant Joan, on hi restava fins a la nit.

La processó acollia totes les associacions a l'Arxiconfraria junt amb el ple de l'Església Arxiprestal, que s'encarregava de portar el reliquiari i, en tercer lloc, l'Ajuntament.

Així mateix, es portava un magnífic pendó brodat amb or, que era dut per tres noies que havien d'ésser o alumnes de col·legis o treballadores de les fàbriques. Un any els corresponia a les unes i l'altre any a les altres, alternant-se.

També anaven a la processó, a manera de complement, jovenets vestits d'angelets que mostraven objectes significatius de la puresa i del martiri de la santa.

Confraria de Sant Jaume Apòstol

La indústria dels paraires de la llana compta amb una tradició força antiga a Valls. Ja trobem una sentència del Consell General, datada el 29 de juliol de 1397, en què, davant dels atropellaments de què eren víctimes els obradors de draperia ⁽¹⁶⁾ i els paraires ⁽¹⁷⁾ per part dels bolladors ⁽¹⁸⁾ que examinaven els draps i els escapollons ⁽¹⁹⁾ que ja havien estat bollats, cosa que en cap lloc es feia, determinà que si els bolladors no es limitaven a fer la seva feina, deixessin el càrrec. ⁽²⁰⁾

Fou el 21 de juliol de 1482 quan es fundà i instituí la confraria, a l'altar de Sant Jaume Apòstol de l'església de Sant Joan. Les ordinacions foren aprovades i firmades per l'Arquebisbe de Tarragona, En Pere Urrea, al castell de la vila, el dia 6 d'octubre del mateix any.

En aquestes, a més dels capítols dedicats a les funcions religioses i de socors als confreres, es parlava de la conservació i bon funcionament de l'ofici. (Apendix VII)

Tot drap de pagès o mercader fabricat a la vila o al terme, havia de presentar-se als veedors ⁽²¹⁾ perquè hi posessin el plom petit.

Els veedors no donaven llicència per a parar botiga, ni li donaven el senyal, a aquell que no hagués estat durant dos anys i mig d'aprenent, que no fos confrare i que no hagués pagat 10 sous d'entrada a la confraria, sota pena de 50 sous.

Per a eixugar els draps que fabricaven, els paraires els penjaven en un clau, a la muralla, però com que el vent els embrutava i els esquinçava, el Consell General determinà, el 3 de novembre de 1508, que en lloc de claus clavessin permòdols ⁽²²⁾ i unes llates ⁽²³⁾ a la paret de la muralla.

La principal matèria que necessitaven els paraires per a tintar de blau els draps que fabricaven era el *pastell*, planta que donava aquesta tonalitat. Cada any, la confraria nomenava un procurador perquè, en nom d'aquesta, comprés tot el pastell i les primeres matèries que necessitaven els mestres.

L'any 1660 s'hi ajuntà la confraria dels barretinaries; l'any 1755, la confraria dels teixidors de lli i l'any 1788 formaven la confraria els paraires, barretaires, tintorers, teixidors de vels, galoners i retorcedors.

Posseïen un molí draper al camí nou, al terme d'Espinavessa, el qual s'anomenava Molí Gatell. L'1 d'abril de 1607 els procuradors de la confraria l'arrendaren a Antoni Llorenç i al seu fill, fusters, moliners i paraires de la llana, per cinc anys amb totes les eines però amb la condició que havien «d'enfortir les raxes a raó de 2

ral, els setzens a raó de 3, els vintidosens a raó de 4, els vintiquatrens a raó de 5», això es disposava quan fos roba dels mestres de la confraria; si era roba forastera, podria treure'n tot el que pogués i havien de donar, de dit preu, la tercera part a la confraria i les altres dues serien per a ells. L'aigua del molí es prenia del rec del Cabiscol.

Fou l'any 1584 quan vingueren a Valls uns delegats dels Paraires de Mallorca per a saber dels usos i costums que tenia l'ofici al Principat. Reunida la confraria en capítol, i en presència dels mestres de la vila, contestaren a les preguntes dels delegats. L'acta de la reunió ens ha estat transmesa, parcialment, per Fidel de Moragas.

«Que els paraires de la vila tenien confraria des de temps immemorial y privilegis de l'Arquebisbe ja de l'antigor y podien ordenar a llur guissa y voluntat les seves ordinacions —Que cada any treien, per escrutini, procuradors y veedors— Que tenien tauta pública pera pesar y canar els draps que's feien en la vila, lo que feien veedors empremtant en ells les armes de la vila y del ofici, y si es trobaven els draps falsos, es escapaven y els posaven en llocs públics per càstich del falsari y escarment dels altres— Que donaven llicencia per tenir y plantar perxa y pera aparellar draps per això es pagaven 12 sous a la confraria y que tenir perxa valia per examen.»

Quant a contractes de treball, l'any 1618 un contracte de fadrí cinter durava quatre mesos i cobrava 18 rals de sou i vida de franc.

L'any 1587 un contracte d'aprenentatge de paraire durava uns quatre anys. El mestre havia d'ensenyar i mantenir l'aprenent i el pare d'aquest havia de donar 9 lliures barceloneses al mestre d'una sola vegada, però el període d'aprenentatge no estava prefixat, ja que també el trobem assenyalat en 6 anys. A més d'ensenyar i mantenir, el mestre l'havia de calçar, i, en acabar el contracte, li havia de donar «un arruelo⁽²⁴⁾ de broccallat sutil clar ab la gira de vellut negre, una casaca i calces de lo mateix, mitges de cordallat pardo, sabates de cordobá i sombrero de feltre.»

Els perxers, en examinar-se havien de presentar tres mostres teixides, dues d'estam⁽²⁵⁾ d'una culebra i una de seda de quatre pams més una faixa mostrejada⁽²⁶⁾ de quatre pams.

El 30 de gener de 1753, els regidors de la vila manaren que qualsevol que volgués exercir l'ofici de perxer s'hauria d'examinar en el termini dels quinze dies següents, i pasar els oorresponents drets a la confraria de St. Miquel Arcàngel i Sta. Marina (el nom de Sant Jaume ja s'ha perdut en aquests moments), i el qui no ho fes en aquest termini no podria exercir l'ofici i, si ho fes, se li imposaria una pena de 25 lliures barceloneses. El dret d'entrada a la confraria era de 5 lliures barceloneses.⁽²⁷⁾

Segons la llista de lluminàris que les confraries havien de posar al Monument de l'església de Sant Joan, l'any 1693 li tocava posar 2 ciris, mentre que els anys 1702 i 1706 augmentà a vuit ciris.⁽²⁸⁾

En l'ordre de banderes, la seva anava en sisè lloc, darrera de la dels blanquers i davant de la dels sabaters.

Podem dir també que la confraria, i en el seu nom els procuradors d'aquesta, administraven l'Almoina i Pia causa de les «poncelles a marida» instituïda i fundada per Mn. Antoni Ferrer, pvre. de la vila.

NOTES

1. RIBAS Y VALLESPINOSA, Eusebi, Pbre. a *Monografía de la Iglesia Parroquial de Sant Joan Baptista*, Valls, 1913, situa la data de fundació d'aquesta confraria a l'any 1385.

2. *Juventut*, Valls, 10-juliol-1943, Any I, n.º 24.

3. Que quedi clar que quan parla de «la Orden Carmelitan» s'ha d'entendre que s'hi inclouen els Terciari i els confreres.
 4. Hi ha dues versions sobre aquests orígens:
 - a) Una dona, veient com se li moria el seu únic fill, a causa de la glàiola, va acudir pïctosament a resar davant de la Verge de la Candela que hi havia, mig-oblidada, a la capella de Sant Josep. El fill es va salvar i, de llavors ençà va créixer la devoció a la Verge, ja que molta gent de la vila hi trobà ajuda.
 - b) L'altra versió ens parla d'un frare d'Escornalbou que predicant a Valls va dir als que l'escoltaven: com busqueu per fora el remei per als vostres mals, quan teniu aquí, en aquesta església, una imatge miraclera? La de la Candela.
 5. MORAGAS, Fidel de: «Notes Històriques de Valls: Ciri i Candela de la Beata Maria », a *Acció Comarcal*, Valls, 28-Gener-1928, Any IV, N.º 138.
 6. Amb obligació de pagar anualment.
 7. – El dilluns, missa de Rèquiem.
– El dimarts, missa de Sant Joan Baptista.
– El dimecres, missa de la Santíssima Trinitat.
– El dijous, missa de l'Esperit Sant.
– El divendres, missa de la Santa Creu.
– El dissabte, missa de Santa Maria.
- RIBAS I VALLESPINOSA, Eusebi pvre. Op. Cit. Situa aquesta data a l'any 1385. Fidel de Moragas a *Pàtria*, Valls, 18-Setembre-1924, Any XIII, N.º 622, situà la data al 27-febrer-1380, però al setmanari *Acció Comarcal*, Valls, 26-juny-1926, Any II, N.º 56, dóna com a bona la de 1390.
8. Blanquer: Curtidor.
 9. Assaonador: Adobador de pells.
 10. Fidel de Moragas al setmanari *Pàtria*, Valls, 24-gener-1924, Any XIII, N.º 588.
 11. Caligues: sabates? del llatí *caliga-ae*?
 12. Gremial: Drap llarguer, amb anses, que el preste i ministres duen davant, en forma apaïxada, en certes processons.
 13. AHCV. Llibre del Consell C/8 N.º 19. Llibre del Consell de 1676 a 1710. Fol. 139.
 14. AHCV. Llibre del Consell C/8 N.º 19. Llibre del Consell de 1676 a 1710. Fol. 319.
 15. Camassa: Carn dolenta que es lleva de les pells a les quals està adherida i que serveix per a fer aiguauçit.
 16. Que es dedica a la fabricació i comerç de draps.
 17. El qui es dedica a preparar la llana per a ésser teixida.
 18. El qui es dedica a posar la marca a una mercaderia per a indicar-ne l'origen.
 19. Tros escadusser d'una peça de roba que sol vendre's a més baix preu.
 20. La Bolla municipal fou concedida pel rei En Pere III. Es posava després d'haver estat examinat i aprovat el «panyo». Cap peça de «panyo» no podia circular sense la bolla de la vila on es fabricava.
 21. Veedor: Persona encarregada d'inspeccionar com estan les coses d'un ram determinat, per comprovar-les o valorar-les.
 22. Peça de fusta o de pedra que surt d'una paret a la qual està encastada.
 23. Cadascuna de les peces de fusta estretes que, posades perpendicularment als cabirons, serveixen per a aguantar les teules.
 24. Arruelo: Capa curta que s'usava als segles XV, XVI i XVII.
 25. Fil de llana pentinada.
 26. Fet d'una roba que presenta dibuixos teixits o estampats.
 27. No se sap a quin any prengué, la confraria, com a copatró Sant Miquel Arcàngel; al llibre de Presbiterorum de l'Arxiu Parroquial, corresponent a l'any 1544, trobat per Fidel de Moragas, hi ha una acta feta pels procuradors de la confraria, que diu que s'han encarregat a la Comunitat de preveres de l'església parroquial unes mises. En aquest document, se l'anomena «Confratriae Sanch Michaelis paratorum lane».
 28. AHCV. Llibre del Consell C/8 N.º 19, Llibre del Consell de 1676 a 1710. Fol. 139 i 319.

APÈNDIX: I

Llista de Confraries que assisteixen a la processó i els ciris que els pertoqueu de portar.

1693

«Confraria de Nostra senyora del Rose»	4
«Confraria de Santa Anna y St. Josep»	3
«Confraria de St. Aleix»	1
«Confraria de San Sebastà»	1
«Confraria de la puríssima Concepció»	2
«Confraria de Sant Marc i Sant Crispí»	2
«Confraria de Sant Pere i Sant Isidro»	4
«Confraria de Nostra Senyora de Batlem i St. Jacinto»	2
«Confraria de Sant Esteva»	3
«Confraria del Santíssim Sagrament»	4
«Confraria de la Santíssima Trinitat i St. Blay»	2
«Confraria de St. Eloy i St. Antoni de Padua»	3
«Confraria de Sta. Catherina»	2
«Confraria de St. Miquel»	2
«Confraria de la Ascensió»	2
«Confraria de Santíssim nom de Jesús»	4
	<u>41</u>

1702

«Confraria de Sant Pere i St. Isidro»	12
«Confraria de Sant March i St. Crispí»	10
«Confraria de la Concepció de Maria Santíssima»	6
«Confraria de St. Sebastià»	6
«Confraria de St. Esteva»	12
«Confraria de St. Miquel»	8
«Confraria de Sta. Catarina»	10
«Confraria de St. Aloy i St. Antoni de Padua»	12
«Confraria de la Trinitat»	6
«Confraria de la Ascensió de Nostre Senyor»	6
«Confraria de la Minerva»	15
«Confraria de St. Hiesintho»	8
«Confraria de Sta. Ana i St. Josep»	12
«Lo numero de Nostra Sra. del Roser»	15
«Confraria de St. Aleix»	3
«Lo numero de la Sanch»	15
«La Confraria del Nom de Jesús»	12
	<u>168</u>

1706

«Llista de les confraries per la proffesó»	
«Primo la confraria de St. Pere y St. Isidro»	12
«La confraria de St. March y St. Crispi»	10
«La confraria de la Purísima Concepció y nom de Hiesus»	12
«La confraria de St. Sebastia»	6
«La confraria de St. Esteva»	12
«La confraria de St. Miquel»	8
«La confraria de Sta. Caterina»	10
«La confraria de St. Eloy y St. Antoni de Padua»	12
«La confraria de la Santíssima Trinitat y Ascensió del Senyor»	10
«La confraria de la Minerva»	15
«La confraria de St. Hiesinto»	8
«La confraria de Sta. Anna y St. Juseph»	12
«Lo numero de Nostra Senyora del Roser»	14
«La confraria de St. Aleys»	3
«Lo numero de la Sanch»	14
	160

Llibre del Consell, C/8, N.º 19.

Llibre del Consell de 1676 a 1710.

Arxiu Històric Comarcal de Valls.

APÈNDIX: I I

Un exemple dels ornaments amb què comptava cada confraria per a l'embelliment tant dels altars propis respectius com d'altres guarniments, el podem veure en l'inventari que en fa la confraria de Sant Marc i Sant Crispí de Valls, datat l'any 1766.

«Inventari dels ornamentals de la Confraria dels gloriosos S. March y S. Crespi.

Primo un Retaula de Alba ab 10 figuras

Mes una llantia ab una Campana

Mes una Bandera y un estandard

Mes dos jochs de sacras un calsa un cobracalsa una patena y una bosa

Mes duas boses de corporals

Mes una Casulla quatre estovallas de tela y sis de bri quatra

camisas de cordons blancs per portar lo tabernachla

Mes un llansol per plaga la Bandera y quatre Amits

Mes dos Palits Un S. March petit en una capalleta

Mes dos llaons dos candaleros de Bronse

Mes 8 varas de ferro de tabarnachla 4 poms de tabarnachla

Mes 4 sumaretas de porta al tabarnachla

Mes 14 varas per la Bandera

Mes dos camis de dir Missa y tres Bosinas la una ab dos figuras Caretauna y una sistella per posar la cera y dos misals y un faristol»

Llibre de Comptes de la Confraria de S. March y Sant Crespi, any 1766.

Arxiu Diocesà de Tarragona.

APÈNDIX: III

Al llibre de Comptes de la Confraria de Sant Marc i Sant Crispí, hi trobem els següents exemples de preus en concepte d'exàmens:

- 1764: «Item se fan carrega del que han cobrat de Pere Domingo per lo que li toca pagar per son examen que son 16 L.
Item se fan carrega del que han cobrat del examen de Francisco Font 5 L.
- 1765: Item se fa carrega del que cobraren del examen de Francisco Figueras que son 2 L. 10 sous»

Llibre de Comptes de la Confraria de S. March y Sant Crespi, any 1766. Arxiu Diocesà de Tarragona.

APÈNDIX: IV

Al mateix llibre de comptes de la confraria de Sant March i Sant Crispí, també hi trobem exemples d'aquests pagaments pel dret d'enterrament.

- 1764: «Item per lo dret de un cos a la sepultura... 8 s. 6 diners.
- 1765: Item se fan carrega del que cobraren del dret de la sepultura de haversi enterrat dos cosos 2 L. 10 s.
- 1767: Item per lo dret de sepultura de un cos 8 s.
- 1790: Per deixar enterrar dos cossos en lo sepulcre dels confreres 1 L. 3 s.

Llibre de Comptes de la Confraria de S. March y Sant Crespi, any 1766. Arxiu Diocesà de Tarragona.

APÈNDIX: XV

Amb referència a la institució de la processó de la Mare de Déu de la Candela, Fidel de Moragas documentà, al Llibre del Lledó, la següent nota:

«Nota-Profesó de maria Sm. de la Candela que es feu dia 2 de Febrer de l'any 1791
- En lo present any de 1791 se funda dita festa de la Candela dels diners de Mn. Joseph Parellada, essent marmessors los Sors. de casa Baldrich, síndics del Convent. Predica lo Novenari lo P. Bonaventura de Gerona, caputxí. En la tarde y ague Professo General ab acistencia de las Comunitats Magnífich Ajuntament y Gremis».

APÈNDIX: VI

En un inventaria de la Sagristia de l'església de Sant Joan de l'any 1633, Fidel de Moragas trobà la següent llista d'objectes i robes pertanyents a la confraria del Santíssim Sagrament:

- La creu processional de la confraria.
- Una cadireta y dossier de vellut carmesí y dos àngels ab sos candeleros.
- Dos ganfanons.
- Un tern, ço es, casulla, dolmatiques, collars, estoles i maniples: capa y gremial de vellut carmesí, amb carxofes de or.

- Un tàlem de vellut carmesí.
- Un palis de vellut carmesí, ab lo caps blancs.
- Un guió ab un anyell pasqual, una creu de plata i cordons.
- Una bandera gran de domàs encarnat.

APÈNDIX: VII

A les ordinacions de la confraria de Sant Jaume Apòstol, aprovades el 6 d'octubre de 1482, s'assenyalen les següents normes relatives a l'ofici de la pararia.

«Que tots draps sien senyalats, segons lo nombre que dels vehedors hauran obtingut, ço es, divuyté i vinté edagi en sus: que tot cordellat sia senyalat, ço es, que sis fa de pel setzé age a esser desé, e sis fa de pel divuité ager esser dotzé, e sis fa de pel vinté age a ésser catorzé, e que no puga muntar sinó devallar.

Que no sia degut qui gos vendre ni dir un drap verní per pentinat, sots pena de 20 sous.

Que tot drap venté ho divuité, age apesar sinquanta cinch lliures e no menys.

Que en degun drap vinté no divuité nos gos metre deguna manera de anyins mes deu lliures de floret o deu lliures de lana curta de semblant pes.

Els cordellats dotzé i catorzé se havian de fer de semblant manera, que no siga gos metre de vuyt lliures de ojuda anant excepto anyins.

Que tot burell o ros age aportar son nombre, ço es, divuyté o vinté.»